

ГОДИШНИНИ И ЮБИЛЕИ

ПРОФЕСОР Д.Ф.Н. БОЯН ВЪЛЧЕВ НА 70 ГОДИНИ

PROF. DSC BOIAN VALTCHEV, TURNS 70

През 2021 г. проф., д.ф.н. Боян Вълчев чества своята 70-годишнина. Неговата разностранна научна, преподавателска, популяризаторска и организационна дейност е добре позната както на научната общност, така и на широката общественост. Безспорно най-голям е приносът му за изследване на редица проблеми на историята на новобългарския книжовен език, теорията на книжовните езици и историята на българското езиковедие – области, в които авторът има своето солидно и ярко научно присъствие. Въпросите на обучението по български език в средното училище и езиковата култура са другите области, които са в неговото творческо полезрение. Преподавател в Софийския университет и дългогодишен гост-професор в Берлинския Хумболтов университет, Университета на Зарланд и Кьолнския университет, Германия; главен редактор на сп. „Език и литература“, председател на секция „Филологически науки“ на Съюза на учените в България и председател на Съюза на учените в България (2015 г.) – разностранната дейност на проф. Б. Вълчев е доказателство за неговия научен авторитет, творческа енергия и организационни умения. Носител е на наградата за високи научни постижение на СУБ за 2009 г. Отличен е с почетния знак със синя лента на Софийския университет (2021 г.)

Проф. Боян Вълчев е автор на редица публикации, сред които с висок принос и популярност в научната общност се открояват неговите монографии, многобройни студии и статии в областта на историята на новобългарския книжовен език и теорията на книжовните езици. Тук ще спомена монографиите „Георги Раковски – книжовникът и филологът“ (1990), „Книжовноезиковите школи през 20-те–40-те години на XIX век“ (1994), „Възрожденските граматика на българския език“ (2008), „От историята на българския книжовен език към теорията на книжовните езици“ (2009).

На практика той взема отношение по всички фундаментални въпроси на историята на новобългарския книжовен език, при което неговите постановки се отличават с оригиналност и задълбочен анализ. Дори когато се разисква конкретна проблематика, тя винаги е проектирана върху основните въпроси на развоя на книжовния език: за периодизацията, за характера на книжовноезиковите школи през 20-те–40-те години на XIX век, за спецификата при установяването на редица книжовноезикови норми; за диалектната основа и за ролята на традицията при формирането на книжовните норми.

Ученият работи успешно в една слабо изследвана област – развитието на филологическата мисъл в България, като най-обстойно проучва новобългарските граматика през Възраждането и възгледите на техните автори. Особено ценен за българското езикознание е обобщаващият труд „Възрожденските граматика на българския език“. Това е първото пълно научно описание на тези граматика, в което се прави точна оценка както на ролята на граматичната традиция, така и на оригиналния принос на всеки от авторите. Монографията се нарежда сред най-добрите диахронни изследвания, които допринасят за изграждане на цялостна представа за подходите при граматичното описание на българския език през XIX век и на процесите в областта на кодификацията на книжовния език. С вещината на ерудиран изследовател проф. Вълчев разкрива механизма на осмисляне на особеностите на българския език в категориите на езикознанието като наука, ясно дефинира целите и функциите на възрожденските граматика, изследва граматичните модели, към които се придържат отделните автори. Тази монография, както и редица предшестващи изследвания изясняват важни въпроси, свързани с типологията на кодификацията през този период. Коригират се някои утвърдени дотогава постановки, други получават допълнителна аргументация, обогатени от новия изследователски ракурс. Разглеждането на граматичното описание по категории, изясняването на генеалогията на редица граматични норми, тяхната хронология и приемственост спрямо предшестващата граматична традиция, както и направената типологизация на граматиките правят изследването базово по отношение на всякакъв тип диахронни и синхронни проучвания на българския език.

Приноси са изследванията на проф. Б. Вълчев за връзката между развитието на филологическата мисъл и образователното дело през Възраждането, за ролята на черковнославянската граматическа традиция у нас, за историческа типология на процесите на формиране на книжовните езици в съпоставителен аспект (съпоставки между български и сръбски, български и немски език по отношение на тяхното книжовноезиково развитие). Той прилага социолингвистичен подход при проучването на проблемите на книжовноезиковото развитие, обосновавайки процесите на формиране на новобългарския книжовен език със социалните характеристики на българ-

ското общество през Възраждането. В този пункт изследванията му са интердисциплинарни и допринасят за изясняване на социалните и културните процеси, които протичат в периода преди Освобождението.

Особен акцент в научното творчество на проф. Вълчев представляват изследванията му върху филологическата дейност на отделни възрожденски книжовници и тяхната роля за формирането на новобългарския книжовен език. Сред тях се отличават задълбочените разработки върху езика и филологическите възгледи на Георги Раковски, Юрий Венелин, Неофит Рилски, Братя Цанкови, Неофит Бозвели, Емануил Васкидович, Христки Павлович, Иван Богоров, Георги Миркович, Добри Войников, Тодор Шишков, Йоаким Груев, Петко Славейков и др., в които се акцентира върху концепциите им за книжовния език и граматическото описание на българския език, което те правят. Оценката на цялостния принос на отделния книжовник винаги е проектирана върху основните въпроси на развитието на българския език.

Характерен за автора е прецизният анализ на обилното количество фактологичен материал, което му позволява да проследи развойните процеси в книжовния език от новобългарския период. При обработката на материала той използва различни подходи – хронологичен, системно-структурен, сравнителен, типологичен, както и описателно-обобщителния метод, което позволява максимално оползотворяване на богатата информация в трудовете на учения от изследователите както на историческия развой, така и на съвременното състояние на българския език. Изследванията му винаги са поставени в широкия културно-исторически и политически контекст на епохата, като се борави с автентични документи – архиви, кореспонденция, материали от възрожденския печат, което гарантира обективност и надеждност на изводите.

Проф. Б. Вълчев разглежда и редица проблеми на езиковата култура и влиянието на субстандартни форми върху стандартния български език; актуални въпроси на съвременната книжовноезиковата норма и нейната кодификация, Той разработва с особена ангажираност и критичен поглед темата за връзката между образованието и овладяването на правилата на книжовния език, както и за ефективността и качеството на инструментите за оценяване на знанията и уменията по български език и особено на изпитните материали за държавен зрелостен изпит по български език и литература. Радетел на ефективно и качествено обучение по български език, той публикува в специализирани и в научнопопулярни издания и медии редица критични коментари и анализи на състоянието на обучението по този учебен предмет, разкривайки дефицити в учебната програма и в тестовете за оценяването на знанията и уменията на учениците. Голяма част от тези коментари и анализи са събрани в книгата „Българският език в училището“ (2012), в която се отправя апел към институциите, отговорни

за образованието у нас, да анализират набеязаните проблеми и да приемат адекватни действия за тяхното преодоляване. Една от стъпките в тази насока според автора е отделянето на предметите български език и литература и промяната на идеологията на държавните зрелостни изпити по български език и литература в посока на проверка на уменията на учениците да създават собствен текст, а самите тестови материали да се разработват при строго спазване на утвърдените в науката процедури. Като университетски преподавател апелира за по-високи изисквания към матурата, за да стане тя действително вход за университетите.

Проф. Боян Вълчев посреща достойно своята 70-годишнина. Какво да пожелаем на един човек, който е постигнал всичко в професионалното си развитие? Нека му пожелаем да има вълнуващи моменти на споделяне на натрупаното знание със съмишленици и приятели.

Татяна Александрова / Tatyana Aleksandrova

✉ Доц. д-р Татяна Александрова
t_alexandrova_@mail.bg

✉ Assoc. Prof. Tatyana Aleksandrova, PhD
t_alexandrova_@mail.bg

Публикувано: 30 юни 2021

Published: 30 June 2021